

ศิลปะสิ่งทอจากการถักอวน*

TEXTILE ART FROM FISHINGNET

Received:	January	31, 2018
Revised:	May	14, 2019
Accepted:	May	15, 2019

ศิริรัตน์ ใจตั้ง (Sirirut Jaitung)**

เรืองลดา ปุณยลิขิต (Rueanglada Punyalikhit)**

บทคัดย่อ

“ศิลปะสิ่งทอจากอวน” เป็นบทความจากโครงการการออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะสิ่งทอแรงบันดาลใจจากการถักอวน ภายใต้แนวคิด “เครื่องมือประมงทำลายล้างทะเลให้กลายเป็นผลงานสร้างสรรค์” ด้วยการนำเอาความงามจากระบบนิเวศสัตว์น้ำเค็มในท้องถิ่นบ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง รวมกับการต่อยอดภูมิปัญญาการถักอวนที่ทรงคุณค่า มีการสืบถอดกันมาหลายหมื่นปี ให้คงอยู่และเกิดประโยชน์ต่อไป

โดยแนวคิดและวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความงามของภูมิปัญญาการถักอวน และสัตว์น้ำเค็มที่หายาก ในท้องถิ่น ได้แก่ ปลาตาขาวทางกลม ทากทะเล ปะการัง เป็นต้น โดยสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะตามจินตนาการ ถ่ายทอดลงบนสิ่งทอ และประติมากรรมบนเรือนร่างมนุษย์ ผลงานแสดงให้เห็นถึงความงามคุณลักษณะ พิเศษเฉพาะตัวและเทคนิคการทำงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของข้าพเจ้าลงในผลงานศิลปะ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสิ่งทอที่ได้แรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาการถักอวน ก็เพื่อให้เกิดเป็นผลงาน สร้างสรรค์ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เล่าเรื่องราวให้ผู้อื่นได้เห็นถึง ความงามของธรรมชาติในท้องทะเล ที่ได้ตระหนักถึงการเห็นคุณค่าของการสืบทอด อนุรักษ์ในภูมิปัญญาบ้านเกิด และสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ตน อาศัยอยู่ไม่ให้นิยามสูญหาย จนต้องเป็นเพียงข้อมูลที่ค้นรู้หลังต้องสืบค้นในพิพิธภัณฑ์ หรือ ห้องสมุด เท่านั้น

คำสำคัญ : ศิลปะสิ่งทอ / ประติมากรรมบนร่างกายมนุษย์ / อวน / สัตว์น้ำเค็ม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต เรื่อง “การออกแบบศิลปะสิ่งทอจากภูมิปัญญาการถักอวน” ภายใต้แนวคิด “เครื่องมือประมงทำลายล้างทะเลให้กลายเป็นผลงานสร้างสรรค์” สาขาศิลปะการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ ศิลปากร

This article is part of Master thesis, Textile design from from Fishing net's wisdom under the concept “Marine destructive fishing tools to be creative artwork” in design art program, decoration of art, Silpakorn University.

** นักศึกษาระดับ ปริญญาโท สาขาศิลปะการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ ศิลปากร, E-mail: jamlangkai@gmail.com
โทรศัพท์ 080-0999868. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก เลขานุการศาสตราจารย์ ดร. เรืองลดา ปุณยลิขิต

Master student in Design Art program, decoration of art, Silpakorn University.

E-mail: jamlangkai@gmail.com, 080-0999868. Advisor Secretary Prof. Rueanglada Punyalikhit (Ph.D.)

Abstract

"Textile Art from the Fishing Nets" is an article from the project to design and create textile arts inspired by Fishing Nets under the concept of "destructive fishing tools to become creative works" by bringing beauty. From the local ocean ecosystem, Ban Phe, Koh Samed, Rayong City, combined with the extension of Fishing Nets wisdom. That value is a succession of thousands of years. To remain and benefit further.

By the concept and purpose of presenting the beautiful of Fishing Nets wisdom And ocean animals Local rare things include starfish, Sea slug, coral, etc., which are created as works of art as imagined and transmitted onto textiles. And sculptures on the human body The work shows beauty. Unique features and techniques for working my unique art into art works

The creation of textile art inspired by the wisdom of knitting. So to be born Creative works that extend from local wisdom. That tells the story to others to see. The beauty of nature in the sea that recognizes the value of inheritance. Conservation in homeland wisdom and the environment in The community in which they live does not let the center disappear. Until it is only the information that is searched, the latter version must be searched in the museum or library only.

Keywords: Textile Art / Sculpture on the human body / Fishing Nets / ocean animals

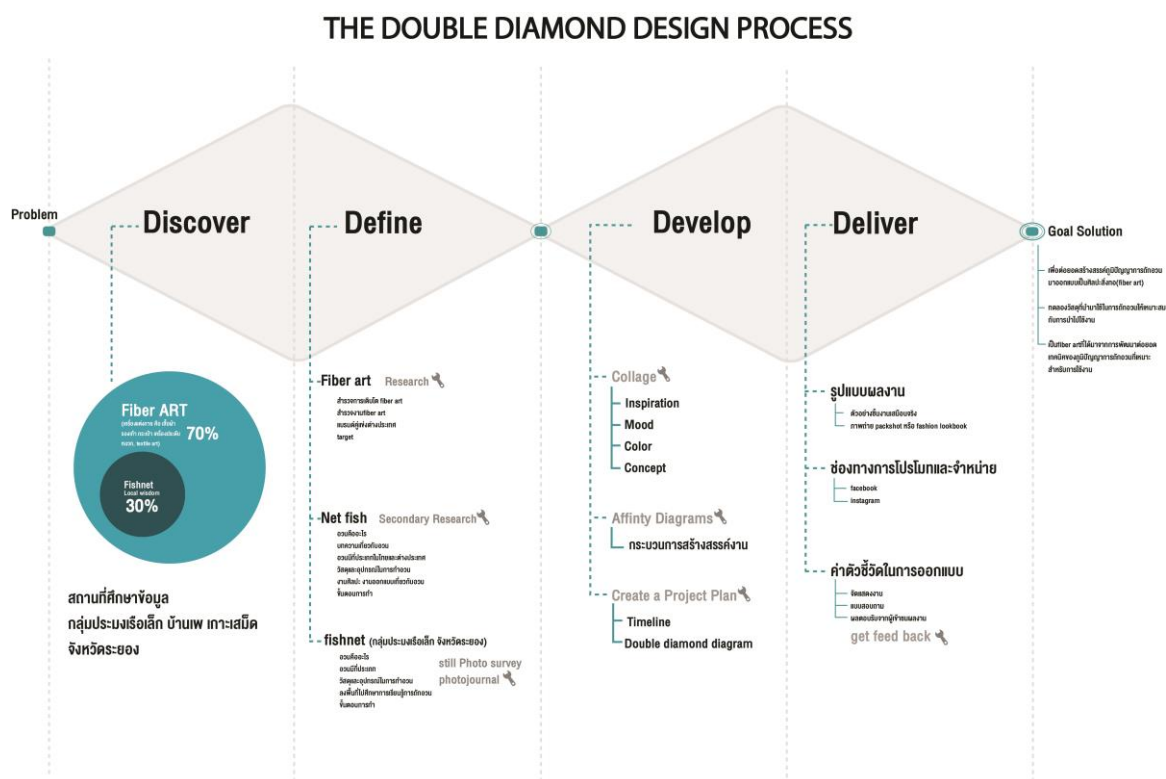
บทนำ

การนำเสนอการออกแบบศิลปะในรูปแบบ สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย ได้มาจากการที่ข้าพเจ้าลงไป ศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถักอวน ที่กลุ่มประมงเรือเล็ก ตำบลบ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ซึ่ง เป็นบ้านเกิด ของข้าพเจ้า โดยนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษามาต่อยอดพัฒนา รวมกับแรงบันดาลใจที่ได้ จากการดำน้ำตื้น และพบเห็นสัตว์น้ำเค็มหายากตามพื้นที่ชายหาด สะท้อนให้เห็นถึงความงาม ความสัมพันธ์ของชาวประมงกับ ระบบนิเวศในท้องทะเลที่มีการร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยสร้างสรรค์เป็นศิลปะ สิ่งทอ (textile art) ที่เล่า เรื่องราวของภูมิปัญญาและความงามในธรรมชาติ (ซึ่งอวนไม่ใช่เครื่องมือทำลาย ล้าง แต่ยังสามารถสร้างสรรค์ เป็นศิลปะที่สะท้อนความงามและองค์ความรู้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์จาก ภูมิปัญญาได้อย่างมากมาย)

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาภูมิปัญญาการถักอวนเพื่อเป็นแนวทางสร้างสรรค์งานศิลปะ
2. ศึกษาวิวัฒนาการวัสดุต่างๆของงานถักทอเพื่อนำไปใช้ให้เกิดความงาม
3. ออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะสิ่งทอจากภูมิปัญญาการถักอวน

วิธีการศึกษา

ภาพที่1 the double diamond diagram process

กระบวนการในการศึกษาเริ่มจากการสร้าง double diamond design process จากปัญหาที่เข้าไปศึกษาในพื้นที่ชุมชนกลุ่มประมงเรือเล็ก ตำบลบ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่า ในกลุ่มชาวประมงมีชาวประมงที่สามารถชักชวนได้จำนวน 4 คน จาก 100 คน ด้วยเหตุผลจากระบบอุตสาหกรรมเข้ามาสร้างเครื่องมือในการทำประมงและระบบการประมงมีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นแบบเชิงพาณิชย์ จึงทำให้กลุ่ม คนรุ่นใหม่ไม่ได้มีความสนใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาเหล่านี้ เนื่องจากสามารถหาซื้ออุปกรณ์หาจับสัตว์น้ำเค็ม ได้ง่ายมากขึ้น ในราคาที่แพง ทำให้ชาวประมงได้เห็นถึงองค์ความรู้ที่มีคุณค่าในชุมชนที่กำลังจะสูญหายไป จึงได้แรงบันดาลใจเรียนรู้แล้วนำเอาองค์ความรู้การชักชวนมาต่อยอดและศึกษาให้เป็นผลงานศิลปะสิ่งทอเชิง สร้างสรรค์ต่อไป

จากที่ได้ที่มาของการสร้างสรรค์ผลงานแล้ว มาเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอน discover (ค้นพบ) ที่จะแบ่งสัดส่วนในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นศิลปะสิ่งทอ 30% และในเชิงศิลปะเครื่องแต่งกาย 70%

ขั้นตอนที่3 คือ define (กำหนดความหมาย) วางแผนในการหาข้อมูลต่างๆเพื่อเป็นการศึกษาถึงองค์ความรู้ในเชิงลึกและการลงพื้นที่ โดยกำหนดข้อมูลที่ต้องการศึกษาดังนี้

1. ลงพื้นที่ศึกษาการชักชวนที่บ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
2. เก็บข้อมูลประเภทและชนิดของอวนในพื้นที่บ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
3. ศึกษาการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีของชาวประมงเรือเล็ก ที่บ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
4. หาข้อมูลความเป็นมา ความหมายและชนิดของอวน ในประเทศไทย

5. หาข้อมูลความเป็นมา ความหมายและชนิดของอวน ในต่างประเทศ
6. ศึกษาข้อมูลนักออกแบบ และศิลปินที่ทำงานสิ่งทอ (เทคนิคจากการถักอวน หรือแรงบันดาลใจที่ได้จากการถักอวน)
7. ศึกษาวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์สิ่งทอ
8. ศึกษากลุ่มเป้าหมาย
9. ศึกษาทฤษฎีศึกษาในการออกแบบสิ่งทอ
10. ศึกษาความงามในพื้นที่บ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง (เพื่อนำมาเป็นโครงสร้างในการออกแบบรูปทรงผ่านเทคนิคการถักอวน)

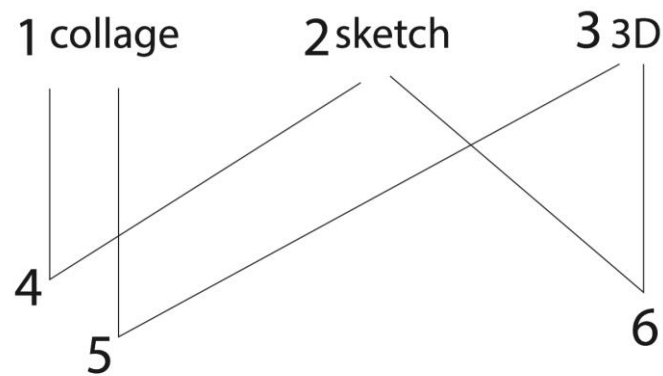

Inspiration

ภาพที่2 การลงพื้นที่สำรวจกลุ่มประมงเรือเล็ก จังหวัดระยอง

ขั้นตอนที่4 คือ develop (พัฒนา) โดยการนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษามาสร้างกระบวนการในการออกแบบสร้างสรรค์ ด้วยการใช้ 3 เครื่องมือนี้ (เครื่องมือที่ได้จากการ www.designkit.org)

1. collage (inspiration, design)
2. affinity diagram (กระบวนการสร้างสรรค์งาน)

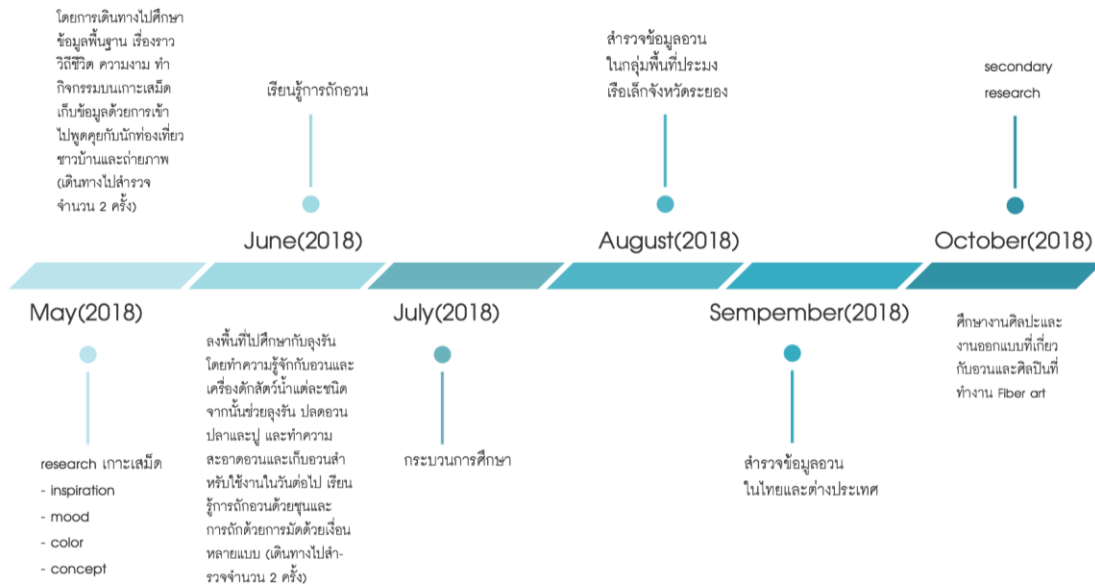

ภาพที่3 กระบวนการสร้างสรรค์งานรูปทรง

จากการนำแรงบันดาลใจสัตว์น้ำเค็มในพื้นที่เกาะเสม็ดมาใช้เป็นโครงสร้างในการออกแบบด้วยวิธีการ
ดังนี้

- 2.1 collage (การตัดแปะ)
- 2.2 sketch (การวาดโครงสร้าง)
- 2.3 3D (การนำเทคนิคมาขึ้นรูปแบบโครงสร้าง)
- 2.4 collage ผสมกับ sketch
- 2.5 collage ผสมกับ 3D
- 2.6 sketch ผสมกับ 3D
- 2.7 sketch ผสมกับ 3D และ collage

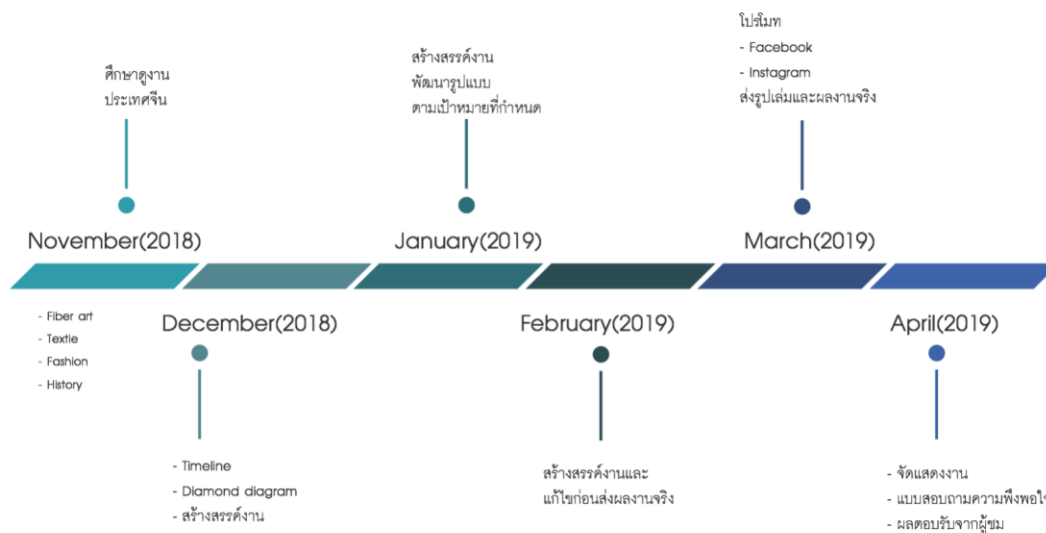
3. create a project plan (timeline)

timeline & diamond diagram

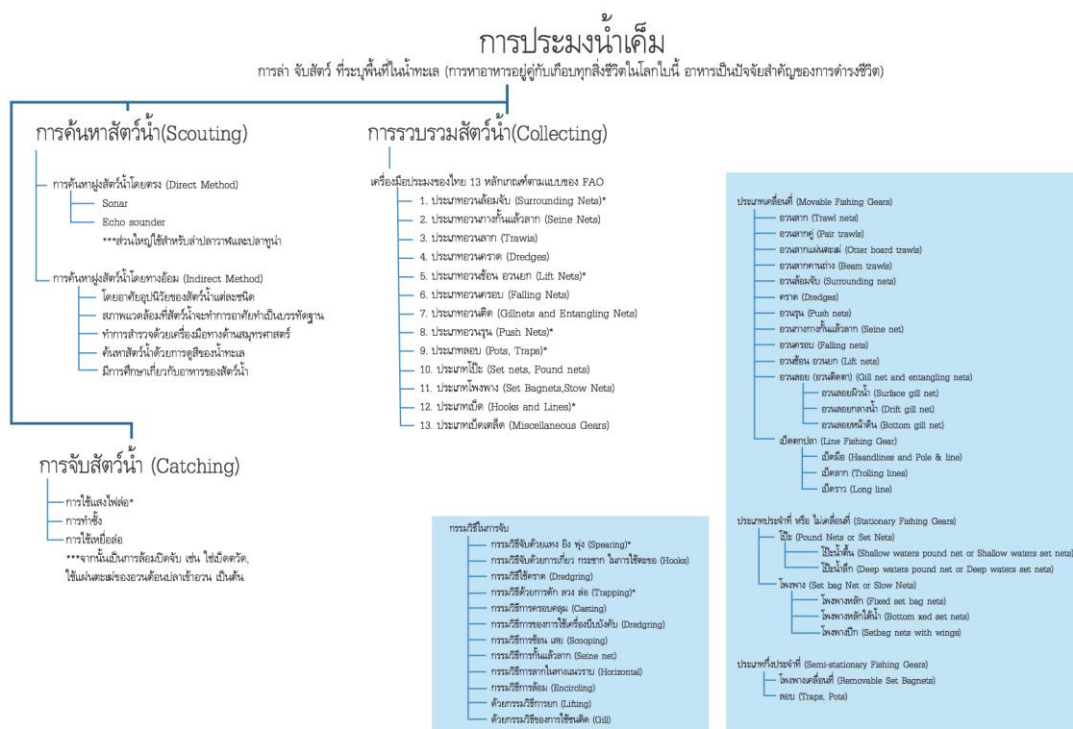
Create a project plan

LEAN

ภาพที่4 ขั้นตอนในการทำงาน

ในการจับสัตว์น้ำ เครื่องมือที่ใช้จับหรือสัมผัสสัตว์น้ำโดยตรง เรียกว่า เครื่องมือทำการประมง (Fishing gears) ส่วนเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้การจับสัตว์น้ำให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น หรือช่วยให้ การจับสัตว์น้ำสำเร็จลงได้ เรียกว่า เครื่องมือช่วยทำการประมง (Auxiliary gears) เช่น เรือ เครื่องทุ่นแรง เครื่องหาฝูงปลา ชั่ง ตะเกียง เครื่องกว้านอวน เป็นต้น เนื่องจากเครื่องมือจับสัตว์น้ำมีหลายประเภทและ หลายชนิดการเรียกชื่อแตกต่างกันไปใน แต่ละท้องถิ่น ทั้งๆเป็นเครื่องชนิดเดียวกัน โดยเฉพาะเครื่องมือ ที่ใช้สำหรับประมงทะเล ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงตลอดเวลาทั้งเครื่องมือและวิธีการประมง ทำให้มีเครื่องมือใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา เครื่องมือบางชนิดเป็นชนิดเดียวกัน แต่เรียกชื่อต่างกันตามสภาพท้องถิ่น จึงเกิดความสับสนได้ (คณะเทคโนโลยีการประมง:34) ข้าพเจ้าจึงจัดทำข้อมูลเครื่องมือประมงเพื่อให้ สามารถเข้าใจได้ง่ายในรูปแบบแผนผังดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5 ภาพแผนผังการจำแนกประเภทของเครื่องมือประมงน้ำเค็มในประเทศไทย
(ทิพสคนธ์ พิมพ์พิมล: 3-90)

เครื่องมือประมงที่ชาวประมงเรือเล็ก ตำบลบ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้ใช้งานอยู่ใน ปัจจุบัน ได้แก่ อวนรุน อวนยก อวนล้อมจับ เบ็ด และลอบ

ภูมิปัญญาการถักอวนได้มีมานานถึง 27,000 ปีก่อนคริสตกาล โดยค้นพบอวนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศเกาหลี โดยข้าเจ้าได้สรุปเนื้อหาที่ได้หาความรู้ในภาพด้านล่างนี้

1

27,000 BC

There was a discovery of shing nets in Korea, which made them the oldest shing tool in the world.

2

8,300 BC

The oldest known shing net is the net of Antrea, found with other shing equipment in the Karelian town of Antrea. The net was made from willow.

3

4,200-500 BC

The remnants of the nets caught sh again that day back to the tip of the rock and found Together with sinkers at the bottom of the sea past, some of the oldest stone carvings at Alta

4

3,000 BC

In Egyptian grave paintings. In ancient Greek literature, Ovid had many references to shing nets, including the use of cork, oars and lead weights.

5

Tacuina sanitatis casanatensis, Baghdad, 14th century

6

Albrecht Drer c. 1490-1493

7

Medieval Scandinavian ice shing technique 1555

8

Fisherman with net and trap in Germany, 1568

9

The Chinese fishing nets of Fort Cochin, India (depiction from the 1840s)

10

Crab fishing, 1891-1895

11

Native American fishing salmon with loop net 1938

NOW

2019 thailand samed island

Fishing net

A shing net is a net used for shing. Nets are devices made from bers woven in a grid-like structure. Some shing nets are also called fish traps, for example fyke nets. Fishing nets are usually meshes formed by knotting a relatively thin thread. Early nets were woven from grasses, axes and other brous plant material. Later cotton was used. Modern nets are usually made of articial polyamides like nylon, although nets of organic polyamides such as wool or silk thread were common until recently and are still used.

credit:wikipedia.org

ภาพที่5 ประวัติความเป็นมาของอวนในต่างประเทศและความหมาย

องค์ความรู้การถักอวนได้แพร่กระจายไปเกือบทุกภูมิภาคทั่วโลก ถือเป็นองค์ความรู้ในการล่าจับสัตว์น้ำที่มีมาอย่างยาวนาน ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาองค์ความรู้เหล่านี้ สร้างสรรค์ออกมาเป็นการออกแบบและผลงานศิลปะมากมาย โดยข้าพเจ้าได้ศึกษาศิลปินเป็นกรณี ตัวอย่างดังต่อไปนี้ (Wikipedia Website)

Ernesto Neto

ภาพที่ 6 ผลงานศิลปะของ Ernesto Neto

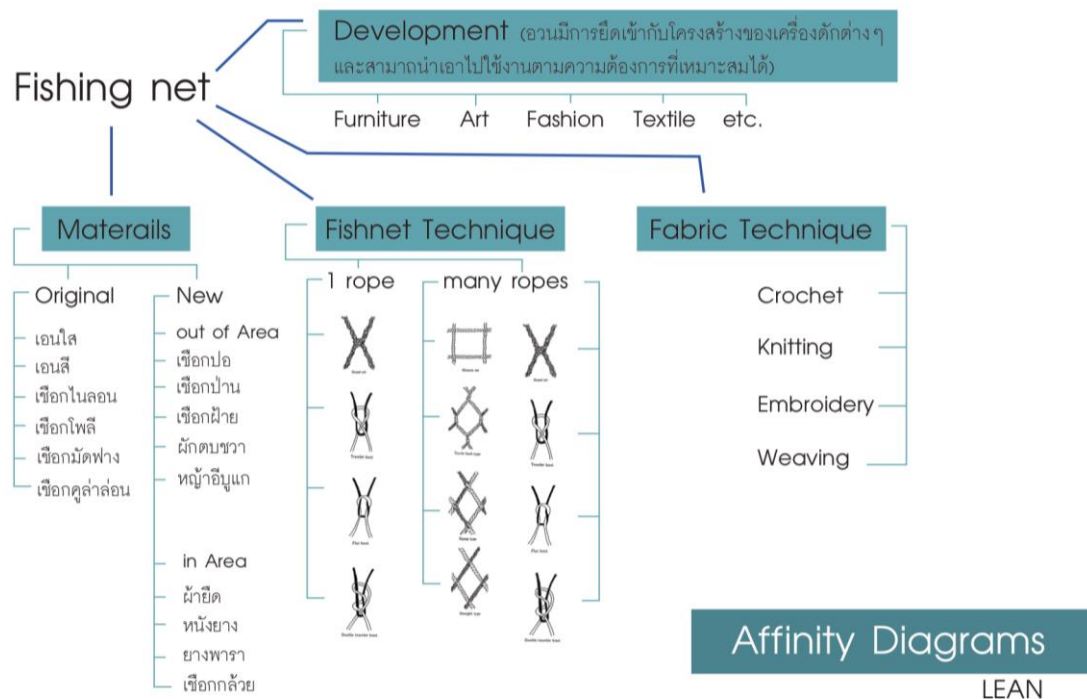
Ernesto Neto ที่นำเอาเรื่องราวของภูมิปัญญาการถักทอมาผสมผสานการถักโครเชที่สร้างสรรค์มาเป็นผลงานศิลปะที่สร้างประสบการณ์ให้กับผู้เข้าชมได้มีส่วนร่วม และเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ (Ernesto Neto 2014)

Janet Echelman

ภาพที่ 7 Janet Echelman

Janet Echelman ได้นำเอากระบวนการโครงสร้างของอวน มาใช้ในการสร้างผลงานศิลปะ โดยมี การต่อยอดสร้างสรรค์วัสดุให้มีความพิเศษสามารถเรืองแสงในเวลากลางคืนและที่มืด ผลงานศิลปะของเธอได้ ช่วยให้เกิดความน่าสนใจ ความงามในพื้นที่ต่างๆ (Janet Echelman 2018)

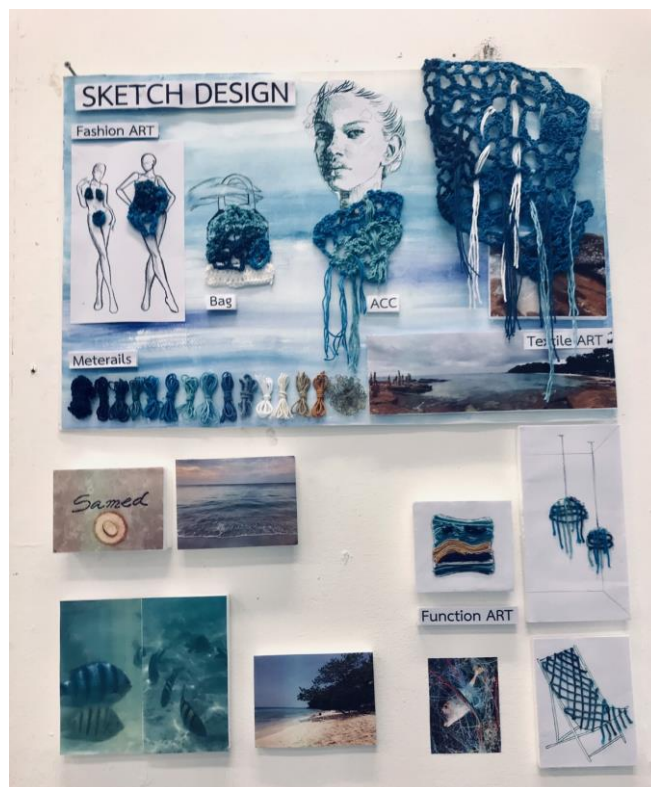
ภาพที่8 กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงาน

กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานด้วยการทำ Affinity diagram เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบในการถักอวนในแต่ละแบบที่เหมาะสมกับวัสดุที่ศึกษาไว้ข้างต้น มาต่อยอดกับเทคนิคการทอผ้า การถักในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดกับการสร้างสรรค์ผลการออกแบบศิลปะสิ่งทอ (คณะเทคโนโลยีการประมง:183-195)

ผลการศึกษา

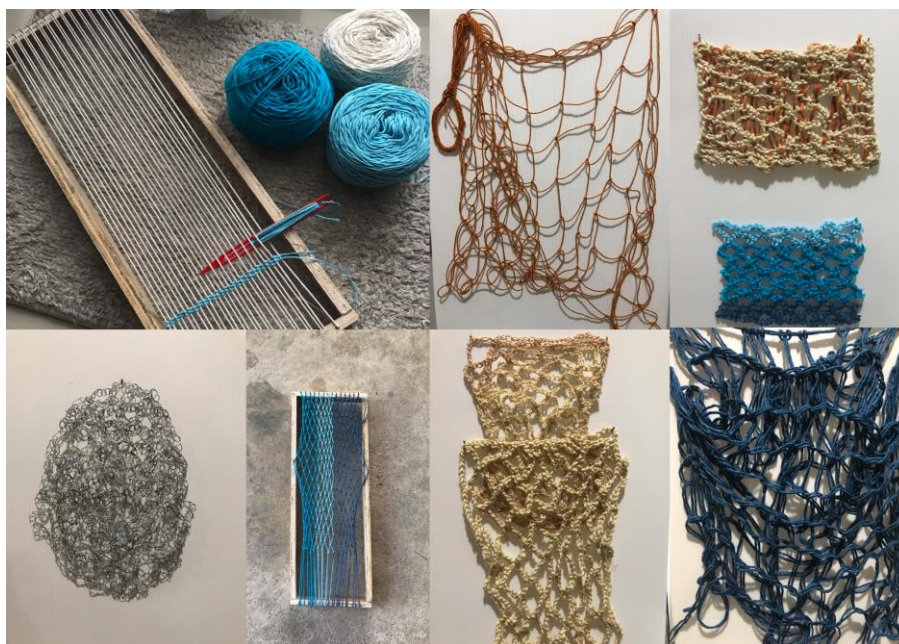
ผลงานการสร้างสรรค์ศิลปะ

การสร้างรูปทรงของโครงสร้างเครื่องแต่งกายมาจากการนำเอาสัตว์น้ำเค็มที่พบในระบบเวศทั่วไปในท้องถิ่น ตำบลบ้านเพ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง (อาทิเช่น ปลาตาเว ปากาเรียง ทากทะเล หอยเม่น เป็นต้น) มาทำการตัดแปะรูปทรงให้เกิดรูปร่างใหม่ที่มีความงาม ความแปลกใหม่ ตามจินตนาการของข้าพเจ้าและมีการนำเอาเทคนิคที่ได้จากการต่อยอดองค์ความรู้ในการถักอวนมาใช้ในการ สร้างรูปทรง รวมไปถึงการวาดโครงสร้างของเครื่องแต่งกายที่ได้จากโครงสร้างของ ลอบ อวน เครื่องมือประมง ในท้องถิ่นที่ผสมผสานให้เกิดงานศิลปะสร้างสรรค์เหล่านี้ขึ้นมา โดยผลงานการออกแบบโครงสร้างดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่9 ภาพแรงบันดาลใจและแบบร่าง

ผลงานการสร้างสรรค์สิ่งทอ

ภาพที่10 ตัวอย่างผลงานทดลองเทคนิค

ภาพที่11 ผลงานศิลปะสิ่งทอ

ภาพที่12 ผลงานการออกแบบสิ่งทอ ของใช้ และเครื่องแต่งกาย

ภาพที่13 ผลงานการออกแบบของใช้ และเครื่องแต่งกาย

ภาพที่14 ผลงานการออกแบบของใช้

ภาพที่15 ภาพถ่ายเจ้าของผลงานและคณะกรรมการสอบจบ (วันที่13 พฤษภาคม พ.ศ.2562 ณ คณะ
มัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์)

การทดลองและศึกษาการถักอวน โดยลงพื้นที่เข้าไปศึกษาที่ประมงเรือเล็ก ตำบลบ้านเพ จังหวัดระยอง ได้เข้าถึงองค์ความรู้ในการทำเครื่องมือเครื่องมือนในการประกอบอาชีพ และได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียนรู้กับการอาศัยอยู่คู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงคนในชุมชนมีความตระหนักถึงภัยทางธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ความผิดปกติเหล่านี้ เป็นเสียงเตือนที่ทำให้ ชาวบ้านชาวประมงร่วมใจอนุรักษ์ในธรรมชาติบ้านเกิด เพราะท้องทะเลไม่มีเขตแดนเป็นของใคร เราลวนหากินเลี้ยงชีพเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ที่นี่เป็นบ้านของเรา ที่เราต้องช่วยกันรักษาไว้ ประสบการณ์ความประทับใจเหล่านี้ได้กลั่นกรองออกมาเป็นเทคนิคการถักอวน ที่มีความยืดหยุ่นและทนทานมากกว่าอวนที่ใช้ในการหาปลาเพราะอวนเหล่านี้สร้างขึ้นจากมุมมองที่แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของชาวประมงและความรักที่มีให้แก่ท้องทะเลบ้านเกิด

อภิปรายผล และสรุปผล

จากการศึกษาทดลองในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะครั้งนี้ ได้มีการออกแบบสิ่งทอและเครื่องแต่งกายจากภูมิปัญญาการถักอวน โดยที่การทำเครื่องแต่งกายนั้น จะช่วยลดขั้นตอนในการทำแพทเทิร์นกระดาษ และการทักเสกผ้าในกระบวนการตัดเย็บลง และในด้านความคิดสร้างสรรค์นั้นก็เป็นการทำให้เห็นถึงความงาม คุณค่าด้วยการต่อยอด อนุรักษ์ในภูมิปัญญาบ้านเกิดสืบไป

References

- Ernesto Neto. **Story of Ernesto Neto**. (2014). December 25,2018 , from Artnet Website: <http://www.artnet.com/artists/ernesto-neto/>
- Fishing net**. December 30,2018 , from Wikipedia Website: https://en.wikipedia.org/wiki/Fishing_net
- Janet Echelman. **Echelman**. (2018). December 25,2018 , from Echelman website: <https://www.echelman.com/about/>
- Kana technology kanpramong mahawitayalai meajo [Faculty of Fisheries Tecnology in Maejo University]. **Bontee20 Uaon lae kan oak bab uaon[lesson20 fishing net and design of fishing net]**. Reseach on 25 december 2018, reseach from <http://www.fishtech.mju.ac.th/elearning/FM416/document/บทที่20.pdf>
- Kana technology kanpramong mahawitayalai meajo [Faculty of Fisheries Tecnology in Maejo University]. **Bontee4 kreang mue tam kan pra mong lae kan jam nak [lesson4 fishing net tools and cassification]**. December 25,2018, reseach from <http://www.fishtech.mju.ac.th/elearning/FM416/document/บทที่4.pdf>
- Pimpimol, T., Assistant prof, **Kueangmuepramong[Fishing net tools]**. *Reseach from* http://www.fishtech.mju.ac.th/e-learning/FM416/document/เครื่องมือทำการประมง_web.pdf